

Slobodan Divjak

Državna pesnica i religija

Milo Đukanović koji je dugo bio tretiran kao proevropski orijentisan državnik, iznenadio je mnoge svojom inicijativom da jedan od bitnih programatskih ciljeva njegove, vladajuće partije bude borba za objedinjavanje pravoslavnih crkava u Crnoj Gori, tj. za uspostavljanje samostalne crnogorske pravoslavne crkve. Ova inicijativa najviše je zapanjila upravo one koji su proevroski nastrojeni, jer je ona, već na prvi pogled, nespojiva sa načelom odvajanja politike i države od religije na kojem počiva sekularizovana država. Kao što se zna, upravo je uvođenjem sekularizovane države započet proces uspostavljanja moderne evropske države kao pravne instance čije je centralno obeležje nepristrasni, neutralni odnos prema različitim verskim, ideološko-političkim i etičkim uverenjima. Time je u Evropi zapravo otvoren proces otpravljanja ovih uverenja u sferu civilnog društva u koju država nema pravo da se meša, sve dok se njegovi akteri pridržavaju za sve važećih pravila igre.

Ako se rečeno ima u vidu, onda se Đukanovićeva inicijativa može, bez ikakvih rezervi, označiti kao retrogradna, antimoderna, anahrona, antievropska, pošto ona ne može naći nikakav oslonac u modernoj istoriji Evrope. Jer tu nije reč o kritici mešanja ove ili one crkve u ono što, po definiciji, pripada domenu sekularne države, već o eksplicitnom zalaganju za represivnu intervenciju političko-državnih struktura u samu organizaciju crkve, dakle u ono što je eminentno unutrašnja stvar crkve. Pri tome, motivi kojima se rukovodi Milo Đukanović su posve jasni i opipljivi: radi se o nastojanju da se iz centra političke moći izvrši otvoreni pritisak u pravcu radikalne instrumentalizacije religije u političke svrhe, u svrhe konstituisanja crnogorske nacije po obrascu: jedna nacija, jedna kultura, jedna vera. Prema tom obrascu, nacija ne može biti dovršena tvorevina ukoliko ne počiva na vlastitoj veri i crkvi: pošto je u Crnoj Gori dominantna pravoslavna vera, onda ona i njoj primerena crkva na svaki način moraju poprimiti prefiks "crnogorska" kako bi se "objedinio korpus pravoslavnih vernika" u ovoj državi i time učvrstilo samo "biće" crnogorske nacije. Luksuz postojanja dve pravoslavne crkve, makar to bio izraz volje tamošnjih vernika, nedopustiv je po ovom stanovištu, jer bi se ovom dvojnošću navodno razvodnjavao sam supstancijalni temelj nacije i države. Brutalna represivnost toga pokušaja proističe iz činjenice da u Crnoj Gori već osam vekova postoji Mitropolija crnogorsko-primorska kao deo Srpske pravoslavne crkve. Naime, datom inicijativom, budući da je njen nosilac vladajuća partija, ova Mitropolija je stavljena pred izbor: ili će se "dobrovoljno" otcepiti od SPC i transformisati se u autokefalnu Crnogorsku pravoslavnu crkvu i za uzvrat od države dobiti privilegovani status; ili će biti izložena stalnim represivnim pritiscima sve dok ne bude marginalizovana. Time svetovne vlasti jedne države pokušavaju da u 21. veku unesu u sferu duhovnosti atmosferu "straha i drhtanja" pred pretnjom autoritarne državne pesnice. Pa u kojem ustavu bilo koje zapadne demokratije stoji da u građanskoj državi ne mogu

postojati različiti duhovni i organizacioni modusi jedne te iste vere. Možda u američkom ustavu, pošto u Americi postoji "mali million" različitih varijanti (denominacija) protestantske vere i protestantskih crkava. Ono što te verske denominacije i crkve čvrsto vezuje za Ameriku jeste upravo činjenica da im je u toj zemlji omogućena sloboda samoizražavanja i samoorganizovanja.

Evropa već odavno nastoji da se pridržava principa koje je možda najbolje formulisao jedan od idejnih utemeljivača modernog sveta Džon Lok u svom Pismu o toleranciji: „Ono što kažem za međusobnu toleranciju između privatnih osoba koje se razlikuju jedna od druge po veri, podrazumevam i za posebne crkve koje se, takoreći, nalaze u istom odnosu jedna naspram druge kao i neke privatne osobe između sebe. Nijedna nema oblik jurisdikcije nad drugom; ne, čak ni u slučaju kad građanski vladar pripada ovoj ili onoj zajednici. Jer, građanska vlada ne može dati nikakvo novo pravo crkvi, niti to može crkva građanskoj vladi. Bez obzira da li se vladar pridružuje nekoj crkvi ili se odvaja od nje, crkva uvek ostaje ono što je bila - slobodna i dobrovoljna zajednica.“

Međutim, umesto da crnogorska vlast bude garant međusobne tolerancije verskih konfesija, ona izgleda objavljuje krstaški rat Mitropoliji u ime ustoličenja "vladareve" crkve.